

مؤلفه‌های حمایتی اجرای مؤثر برنامه‌ی درسی

دکتر فرخ لقا رئیس دانا
متخصص تعلیم و تربیت

اشاره

مجری برنامه‌های درسی، معلم محل اجرای آن، مدرسه و کلاس درس و مخاطب برنامه، دانش‌آموز در صحنه‌ی زندگی است. اما همه خوب می‌دانیم، عوامل متعدد و متنوعی در اجرای خوب هر برنامه‌ی درسی اثر دارند که اگر همه به طور هماهنگ عمل نکنند، موجبات خدشه دار شدن فرایند اجرا را فراهم خواهند کرد. برنامه‌ریزان آموزشی و درسی، مدیران و معلمان مدارس، حتی دانش‌آموزان و اولیای آن‌ها، در ایجاد هماهنگی‌ها نقش مؤثر دارند. در این مقاله، مؤلفه‌های حمایتی مهمی معرفی می‌شوند که موجبات اجرای خوب و مؤثر برنامه‌ی درسی را فراهم می‌کنند. برنامه‌ریزان، مدیران و معلمان، هر یک با مطالعه‌ی این مؤلفه‌ها، نقش حمایتی خویش را باز می‌یابند.

کلید واژه‌ها:

رویکردهای مشترک
اجرایی، توجیه برنامه‌های
درسی، زمینه‌های
حمایتی، ارزشیابی از
چگونگی اجرای برنامه.

قابلیت‌ها و توانمندی‌ها بازمی‌دارد و مؤلفه‌های اجرایی مبتنی بر واقعیت‌ها را همیشه مدنظر آن‌ها قرار می‌دهد و یا آن‌ها را به توانمندسازی مجریان برنامه قبل از هرگونه اجرا وامی‌دارد. از طرف دیگر، آشنایی معلمان، مدیران و دانش‌آموزان و اولیای آن‌ها با این مؤلفه، نقش توانمندی آنان را در اجرای مؤثر برنامه‌های درسی به خوبی

● دانش‌آموزان در مدیریت یادگیری و به‌کارگیری راهبردهای فراشناختی
● اولیای دانش‌آموزان در هماهنگی با مدرسه و برنامه‌ها.
رویکرد اجرایی مشترک نیز عبارت است از: «اتخاذ شیوه‌ی عمل براساس توانمندی». در همه‌ی مدارس و در همه‌ی کلاس‌های درس، مدیران، معلمان و دانش‌آموزان بر مبنای قابلیت‌ها و توانمندی‌های خود، با برنامه‌های درسی مواجه می‌شوند و بر همان اساس آن‌ها را به اجرا درمی‌آورند.
آشنایی با این مؤلفه، از یک طرف برنامه‌ریزان درسی را یا از تهیه و تولید برنامه‌های درسی بر مبنای حداکثر

مؤلفه‌های حمایتی اجرای مؤثر برنامه‌های درسی

۱. در نظر گرفتن رویکرد اجرایی مشترک چنان‌چه رویکرد مشترکی برای اجرای برنامه‌های درسی در مدارس، به هنگام تهیه و تدوین برنامه‌های درسی توسط برنامه‌ریزان در نظر گرفته شود، برنامه‌ها با واقعیت‌ها تطابق بیشتری خواهند داشت و در عمل کمتر با مشکلات اجرایی مواجه خواهند شد. این واقعیت‌ها عبارت‌اند از توانمندی‌های:
● مدیران در رهبری و فراهم کردن ملزومات
● معلمان در مدیریت کلاس درس و هدایت فرایند یاددهی-یادگیری

عوامل متعدد و متنوعی در اجرای خوب هر برنامه‌ی درسی اثر دارند که اگر همه به طور هماهنگ عمل نکنند، موجبات خدشه دار شدن فرایند اجرا را فراهم خواهند کرد

چنانچه رویکرد مشترکی برای اجرای برنامه‌های درسی در مدارس، به هنگام تهیه و تدوین برنامه‌های درسی توسط برنامه‌ریزان در نظر گرفته شود، برنامه‌ها با واقعیت‌ها تطابق بیشتری خواهند داشت و در عمل کمتر با مشکلات اجرایی مواجه خواهند شد

منبع این مقاله برگرفته از مجموعه‌ی مقالاتی است که در سایت زیر معرفی شده‌اند. www.NCREL, Keys to Learning Resources for key Question #6 How can we support the most effective implication of the Curriculum.

دیگر آن، به ارزشیابی نیاز دارد. این ارزشیابی به منظور تأمین بازخورد برای اصلاح در موارد زیر ضروری است:

- چگونگی اجرای برنامه‌های درسی در مدارس توسط مدیران
- چگونگی اجرای برنامه‌های درسی در سطح کلاس‌های درس توسط معلمان
- پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و چگونگی فرایند یادگیری آن‌ها
- درجه‌ی هماهنگی اولیای دانش‌آموزان و اولیای مدرسه در کمک به اجرای برنامه‌ها

پس از آن لازم است، برای تأمین بازخورد برای اصلاح، براساس نتایج ارزشیابی‌ها، برنامه‌ریزی کرد. کار معلمان، درست مثل کار دانش‌آموزان و کار مدیران، درست مثل کار معلمان، به ارزشیابی نیاز دارد. باید مشخص شود، مدیران مدرسه‌ها تا چه اندازه در مهیا کردن ابزار و شرایط لازم برای اجرای برنامه‌ها توانمند هستند و تا چه درجه توانسته‌اند، از امکانات موجود و در اختیار خود برای مفیدتر کردن مراحل اجرای برنامه استفاده‌ی بهینه کنند. هم‌چنین باید مشخص شود، معلمان تا چه اندازه در استفاده از ابزارها و ملزومات و امکانات در اختیار، برای اجرای مؤثر برنامه‌ها بهره‌جسته‌اند و نقطه ضعف‌ها و مشکلات اجرایی آن‌ها چه بوده است.

فقط از طریق ارزشیابی هدفمند و برنامه‌ریزی شده می‌توان نقاط قوت و ضعف فرایند اجرای برنامه‌های درسی را در سطوح گوناگون عمل مشخص کرد و از نتایج حاصل به منظور اصلاح راهکارهای اجرایی بهره‌جست.

- در سطح دانش‌آموزان
- در سطح اولیای دانش‌آموزان

هر یک از این توجیحات، برنامه‌ریزی خاص خود را می‌طلبد که به ترتیب باید توسط برنامه‌ریزان درسی، مدیران مدارس و معلمان کلاس درس صورت گیرد. کم‌توجهی به هر یک از سطوح، به نوعی اجرای موفق و مؤثر برنامه‌های درسی را با مشکل مواجه خواهد کرد و از درجه‌ی تحقق کامل هدف‌ها و حصول انتظارات آموزشی خواهد کاست.

۳. فراهم کردن شرایط و زمینه‌های حمایتی برای اجرای برنامه

عواملی چند که در تأمین شرایط و زمینه‌های حمایتی اجرای برنامه‌های درسی مؤثرند، به شرح زیر قابل ذکرند:

- بودجه برای هزینه‌های لازم
- ملزومات و ابزارهای لازم برای اجرای برنامه
- آموزش‌های ضمن خدمت برای آشنایی با فوت و فن‌های اجرای برنامه
- برنامه‌های حمایتی - نظارتی برای اصلاح راه و روش‌های اجرایی

تأمین هر یک از این عوامل، خود به برنامه‌ریزی، هدایت و نظارت نیاز دارد. این برنامه‌ریزی‌ها در سطوح گوناگون توسط گروه‌های متفاوت قابل انجام‌اند. مهم آن است که همه‌ی دست‌درکاران اجرای برنامه‌های درسی بتوانند در شرایط لازم و با بهره‌گیری از امکانات لازم، به بهترین وجه ممکن به ایفای نقش خود بپردازند.

۴. ارزشیابی از چگونگی اجرای برنامه و فراهم کردن بازخورد به منظور اصلاح راهکارها.

اجرای برنامه نیز هم چون اجزای

می‌نمایند و آنان را نسبت به کسب مهارت‌ها و قابلیت‌های لازم برای اجرای موفق برنامه‌های درسی ترغیب می‌کند.

این مؤلفه، به طور کلی در همه‌ی سطوح، از سطح برنامه‌ریزی تا سطح یاددهی مصداق دارد. در سطح مدرسه، در نظر گرفتن این مؤلفه توسط مدیر یا رهبر آموزشی موجب می‌شود که برنامه‌ریزی اجراء در مدرسه، با توجه به توانمندی‌ها و قابلیت‌های تمامی معلمان و دانش‌آموزان و درجه‌ی هماهنگی آن‌ها در اجرای برنامه‌ها صورت گیرد. در سطح کلاس درس نیز در نظر گرفتن این مؤلفه توسط معلم، موجبات هماهنگ شدن برنامه‌ی اجرایی و افزایش درجه‌ی تحقق هدف‌ها و انتظارات آموزشی را بر مبنای تنوع توانمندی‌ها و قابلیت‌ها فراهم خواهد کرد. در سطح دانش‌آموز و اولیا، اطلاع از این مؤلفه کوشش و تلاش بیشتر در جهت توانمندسازی و فراهم کردن زمینه‌های کسب مهارت در برخورد با مسئله‌ی یادگیری را موجب خواهد شد.

۲. توجیه برنامه‌ی درسی

تهیه و تنظیم برنامه‌ی درسی متناسب با مخاطب آموزشی، یکی از اقدامات مهم برنامه‌ریزی درسی است. اما چنانچه فقط به همین اقدام بسنده شود، به طور حتم هدف‌های آن محقق نخواهد شد. لازمه‌ی موفقیت و رسیدن به هدف‌های برنامه، توجیه همه‌ی ابعاد و زوایای هر برنامه برای مجریان آن است. این توجیه در سطوح زیر ضروری است:

- در سطح مدیران مدرسه‌ها
- در سطح معلمان کلاس‌های درس